

Paulius Slavėnas

Lietuvos astronomas, matematikas, mokslo istorikas, profesorius. Gimė 1901-07-21 Maskvoje. Mirė 1991-02-24 Vilniuje.

1918 m. baigė Maskvos valstybinę Grigorijaus Šelaputino gimnaziją ir tais pačiais metais įstojo į Maskvos valstybinio universiteto Fizikos ir matematikos fakultetą. 1921–1923 m. tarnavo Raudonojoje armijoje. Grįžęs į Lietuvą tęsė studijas Lietuvos universitete (nuo 1930 m. Vytauto Didžiojo universitetas), kurį baigė 1925 metais. Gavęs Rokfelerio fondo stipendiją išvyko specializuotis į JAV. 1928 m. baigė Jeilio universiteto doktorantūrą ir apgynė daktaro disertaciją. Studijuodamas lankėsi daugelyje JAV observatorijų, o kai kuriose ir stažavosi, skaitė mokslo populiarinimo paskaitas, bendravo su JAV lietuviais, paskelbė mokslinių straipsnių, skaitė pranešimus konferencijose ir taip atkreipė daugelio specialistų dėmesį. P. Slavėną savo nariu išrinko kelios mokslinės draugijos: Tarptautinė astronomų sąjunga, Amerikos, Anglijos, Prancūzijos, Vokietijos astronomų draugijos, Astronomijos ir kosminės fizikos bičiulių susivienijimas.

1929–1930 m. tarnavo Lietuvos kariuomenėje. 1930–1941 m. buvo Vytauto Didžiojo universiteto dėstytojas, profesorius. Vokiečių okupacijos metais atleistas, nes 1933–1936 m. dalyvavo steigiant Didžiosios ir Mažosios Lietuvos kultūrinio bendradarbiavimo sąjungą, 1936–1939 m. buvo šios organizacijos, pavadintos Lietuvos Vakarų sąjunga, pirmininkas.

1944 m. – Vilniaus universiteto profesorius, 1944–1952 m. ir 1956–1969 m. – Astronomijos katedros ir observatorijos vedėjas. 1944–1947 m. dar dėstė Vytauto Didžiojo universitete (nuo 1946 m. Kauno universitetas).

1949 m. išrenkamas Lietuvos TSR Mokslų akademijos nariu korespondentu, o 1968 m. – tikroju nariu. 1949–1953 m. – Lietuvos mokslų akademijos prezidiumo mokslinis sekretorius,

1954–1971 m. – TSRS Mokslų akademijos astronomų tarybos narys. 1959 m. LTSR Mokslų akademijos Fizikos ir matematikos institute įkūrė astronomų grupę. Vadovavo Lietuvos mokslo istorikų darbui; 1950–1987 m. – Gamtos mokslų ir technikos istorijos komisijos prie Lietuvos mokslų akademijos prezidiumo pirmininkas. 1966 m. – Tarptautinės mokslų istorijos akademijos narys korespondentas.

1959–1971 m. – „Mažosios lietuviškosios tarybinės enciklopedijos“ vyriausiojo redaktoriaus pavaduotojas. 1960–1968 m. – leidinio „Vilniaus astronomijos observatorijos biuletenis“ redaktorius. 1960 m. jo rūpesčiu Gamtos ir technikos istorijos komisija pradėjo leisti tęstinį leidinį „Iš mokslų istorijos Lietuvoje“. 1950–1987 m. vadovavo Lietuvos mokslo istorikų ir filosofų bendrijai.

Svarbiausios mokslinių tyrimų sritys: visatos ir žvaigždžių sandara ir evoliucija, astrofotometriniai tyrimai, reliatyvumo teorijos pagrindai, mokslo istorija ir sistematika, mokslinė pasaulėžiūra. 1926–1990 m. išleido 15 knygų. Svarbiausios: „Dangaus spinduoliai“ (1936), „Astronomija“ (1938, I d.), „Saulės sistema“ (1946), „Pasaulio praeitis“ (1946), „Žvaigždės“ (1948), „Saulės sistemos santvarka“ (1949), „Didžioji mūsų žvaigždžių sistema“ (1949), „Pasaulio kilmė“ (1950), „Dabartinis mokslas apie pasaulio išsivystymą“ (1954), „Ar galima gyventi visatoje?“ (1957), „Visatos sandara“ (1960) ir kt. Paskelbė daugiau kaip 870 mokslinių ir mokslo populiarinimo straipsnių.

Už aktyvią pedagoginę veiklą 1959 m. jam buvo suteiktas LTSR nusipelnusio mokslo veikėjo vardas, buvo apdovanotas keliais sovietiniais ordinais bei medaliais ir daugeliu garbės raštų.

1996 m. minint akademiko Pauliaus Slavėno 95-metį, Žvėryno mikrorajone (Kęstučio g. 17) ant namo, kuriame jis gyveno paskutiniuosius dešimtmečius, atidengta memorialinė lenta.

Parengė

LMA Organizacinio skyriaus vyriausioji specialistė
Valerija Paškauskienė

Naudoti šaltiniai:

LMA archyvas, asmens byla.

Matulaitytė, Stasė. Paulius Slavėnas. Visuotinė lietuvių enciklopedija.

Nuotrauka iš www.emeritus.ktu.lt